

УДК 635.52:631.527

ПОЗНЯК О. В.¹, ЧАБАН Л. В.¹, КАСЯН О. І.¹, КОНДРАТЕНКО С. І.²¹Дослідна станція «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН, Чернігівська область, с. Крути, e-mail: olp18@meta.ua²Інститут овочівництва і баштанництва НААН, Харківська обл., сел. Селекційне, e-mail: ovoch.iob@gmail.com e-mail: dsmyak@ukr.net, тел. +380463169369

ВИКОРИСТАННЯ ІНДУКОВАНОГО МУТАГЕНЕЗУ ДЛЯ ЗБАГАЧЕННЯ ГЕНОФОНДУ САЛАТУ ПОСІВНОГО ЛИСТКОВОГО (*LACTUCA SATIVA L. VAR. SECALINA*)

Використання альтернативних методів розширення спектру генотипової мінливості селекційного матеріалу – актуальний напрям в селекції малопоширених видів овочевих рослин. Індукований мутагенез – метод, що базується на дії мутагенного фактора на сорти, лінії та селекційно-цінні форми з наступним прямим доббором нових мутантних зразків у ролі нових сортів. Завдяки дії мутагенного фактора можна досить швидко покращити сорт за окремими ознаками, адже індукований мутагенез – унікальна селекційна технологія для тих ситуацій, коли необхідно покращити тільки одну або декілька ознак, залишаючи основний ген не зміненим. В Україні досліджень за цим напрямом проведено вкрай недостатньо, а корисний потенціал мутагенезу до кінця не визначено і не досліджено. Роботи з індукованого мутагенезу показують, що утворення мутацій збільшує мінливість ознак різних культур. Деякі мутації підвищують сільськогосподарську цінність рослин. Для подальшого розвитку, підвищення ефективності та ролі галузі овочівництва в забезпеченні населення якісними продуктами рослинництва особливого значення набуває прискорене створення та впровадження у виробництво нових високопродуктивних сортів малопоширених культур, зокрема салату посівного листового.

Мета науково-дослідної роботи, проведеної на Дослідній станції «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН, полягала у необхідності збагачення генофонду салату посівного листового (*Lactuca sativa L. var. secalina*) з використанням методів індукованого мутагенезу. Дослідження проводили з сортом салату посівного листового 'Жнич', створеним в установі. На попередніх етапах проводили передпосівну обробку насіння вихідного сорту хімічними мутагенами – Д₃МУ, ДМУ-10А, ДМУ-9, Диметил

сульфат (еталон) за такою схемою: 1) Рослини без обробки (контроль); 2) Д₃МУ у концентрації 0, 1%; 3) Д₃МУ – 0, 0,5%; 4) ДМУ-10А – 0,1%; 5) ДМУ-10А – 0,05%; 6) ДМУ-9 – 0,1%; 7) ДМУ-9 – 0,05%; 8) Диметил сульфат (еталон) – 0,1%; 9) Диметил сульфат (еталон) – 0,05%. Обробка проводилася наступним способом: сухе насіння поміщали в марлевий мішечок і обробляли вищевказаними біологічно-активними речовинами шляхом занурення у водні розчини у діючій концентрації на 18 годин до сівби у польових умовах. Контроль – насіння, намочене у дистильованій воді. Мутації виділяли шляхом візуального огляду рослин під час проходження ними основних фаз росту і розвитку. В мутантних формах у період досягання насіння відібрані індивідуальні та масові добори. Виділений перспективний матеріал розмножували і вивчали в розсаднику конкурсного сортопробування. За результатами проведених досліджень створено і після відповідної кваліфікаційної експертизи зареєстровано в Національному центрі генетичних ресурсів рослин України 7 ліній салату посівного листового, створених в установі: 'Багряна' (Свідоцтво № 2085; обробка насіння вихідної форми – сорту 'Жнич' мутагеном Д₃МУ у концентрації 0,05%); 'МЛ 316' (Свідоцтво № 2087; обробка Д₃МУ у концентрації 0,1%); 'Приостерна' (Свідоцтво № 2088; обробка мутагеном Диметилсульфат у концентрації 0,05%); 'Удача' (Свідоцтво № 2089; обробка ДМУ-10А у концентрації 0,05%); 'Промениста' (Свідоцтво № 2090; обробка ДМУ-10А у концентрації 0,05%); 'Святкова' (Свідоцтво № 2091; обробка ДМУ-10А у концентрації 0,1%); 'Чернігівська зоря' (Свідоцтво № 2092; обробка ДМУ-9 у концентрації 0,05%).

Ключові слова: овочівництво, селекція, індукований мутагенез, салат, генофонд, лінія.